

Broeders van het Groene Woud

Annelous Stiggelbout leest, vertaalt en bestudeert Chinese literatuur. Sinds 2006 heeft ze poëzie, korte verhalen en romans vertaald voor verschillende Nederlandse uitgeverijen en literaire tijdschriften. Na enige omzwervingen in China, Taiwan en Leiden richt ze zich sinds 2013 voltijd op de Chinese literatuur. Ze heeft werk vertaald van onder anderen Han Han, Yue Tao, Sanmao en Zhang Yueran.

Ik ben bezig met de vertaling van de nieuwste roman van Zhang Yueran, werktitel *De spijker*, en daarbij loop ik (uiteraard) regelmatig tegen lastige vertaalkwesties aan. Bijvoorbeeld als Zhang schrijft over de spelletjes van de twee hoofdpersonen.

Twee kinderen zijn op zoek zijn naar een plek om ongestoord eindeloos te kunnen spelen. Buiten, in het compound waar ze wonen, worden ze overal weggejaagd, maar dan heeft de ene de oplossing: zijn opa, die in vegetatieve toestand is, ligt in zijn eentje op een ziekenhuiskamer. Dáár kunnen ze terecht! Zo gezegd, zo gedaan. En opa wordt al snel onderdeel van hun spel (ja, dat is wat macaber).

In die kamer bedachten we een aantal nieuwe spelletjes, waarin mijn vegetatieve opa een onmisbaar rekwisiet was.

Weet je nog hoe we hem een keer van top tot teen in verband hadden gewikkeld, als een mummie? Dat was een flinke klus, we zijn er een hele zaterdagmiddag mee bezig geweest. Je had stiekem verband meegenomen van huis, maar helaas was het niet genoeg: toen we bij zijn benen aankwamen, moesten we ons behelpen met restjes stof van mijn oma's naaiwerk. Opa zag eruit als een bonte papegaai. Jij en ik waren grafrovers uit een ver land die naar Egypte waren gereisd en in een grafkelder deze vreemde mummie ontdekten.

Op een andere middag zetten we hem rechtop, zijn bovenlichaam ondersteund door een krukje, en schreven we zijn rug helemaal vol met karakters. Karakters die we zelf samenstelden uit onderdelen van andere karakters, niemand in de hele wereld kon ze lezen. We deden of dat het

zeldzame handboek was van een langverloren kungfu-traditie. Deze keer waren we twee rondreizende ?? die verdwaald waren in een geheimzinnige tunnel, waar we de tekst ontdekten op een mensenhuid.

En daar stuitte ik op een lastig woord, want wat doe je met ?? *xiake*? *Xiake* zijn in de Chinese traditie mensen (meestal mannen, maar ook wel vrouwen) die rondtrekken en onrecht vergelden, maar ook wel zelf mensen overvallen. Ze zijn goed in kungfu, soms hebben ze zelfs magische krachten. Leden van verschillende kungfu-scholen zijn gezworen vijanden of juist broeders. *Xiake* staan buiten de maatschappij, ze hebben hun eigen erecoode. In het Chinees roept het woord meteen allemaal beelden op, beelden die we in het Nederlands niet hebben.

In mijn zoektocht ontdekte ik dat er in Slavische culturen ook *xiake* bestaan, daar heten ze [bogatyr](#) en het concept is (als ik Wikipedia zo lees) precies hetzelfde. Maar dat helpt niet, want in Nederland hebben we net zomin *bogatyr* als *xiake*. Dus wat te doen?

‘Dolende ridder’? Die doen ongeveer hetzelfde: avonturen beleven, slechteriken verslaan. Maar ook niet helemaal hetzelfde: een *xiake* redt maar zelden een jonkvrouw (is er soms zelf een), rijdt niet per se paard, zou ook best mensen kunnen overvallen. Eer, martiale talenten en rondtrekken hebben ze gemeen, maar is dat genoeg? En een ridder is heel Europees, die heeft niks met kungfu. Dan zou ik dat ook moeten aanpassen in mijn vertaling, anders slaat het nergens op.

‘Broeders van het groene woud’? Dat is wat Robert van Gulik ervan maakte. Aangezien die naam speciaal gemaakt is voor de Chinese figuur, past hij natuurlijk precies. Maar het nadeel: hoeveel Nederlandse lezers gaan het snappen? Lang niet iedereen heeft de Rechter Tie-boeken gelezen (of dit concept onthouden).

‘*Xiake*’ laten staan, in transcriptie? Dat kent al helemaal geen Nederlander, dus dat moet ik er een voetnoot bij zetten. En ik wil zo weinig mogelijk voetnoten, daar houden lezers niet van en het haalt ze maar uit het verhaal.

Toen vond ik een oplossing in een onverwachte hoek. Op zoek naar de juiste Nederlandse spelling van ?? *gongfu* (kungfu, dus) kwam ik op de site van Onze Taal, die een [lezersoproep](#) bleek te hebben uitgeschreven voor een Nederlands woord voor ?? *jianghu*. De *jianghu* is de plek, maar vooral de sociale gemeenschap, waar de *xiake* toe behoren. De oproep was naar aanleiding van de film van Jia Zhang-ke, Engelse titel [Ash is Purest White](#), Chinese titel *Jianghu ernü* (*Zoons en dochters van de jianghu*). En in het Onze Taal-artikel stonden warempel wel wat ideeën.

Sommige opties zijn een beetje te specifiek westers:

- Cowboy
- Vrije ridders

Sommige zijn best heel mooi, maar een beetje al te vrij geassocieerd voor wat ik nodig heb:

- Buitengaanders
- Eengangers
- Onderbovenkomer
- Onweerzwemmer
- Stromers
- Troebelzwemmer
- Uitzwerpers
- Vliegers
- Wereldpadvinder
- Zwermers

Sommige passen goed bij de Jia Zhang-ke-film, maar niet bij de historische betekenis:

- Losgeslagen lieden
- Losgevochtenen
- Losgewrongen
- Op drift (zou een goede Nederlandse titel voor de film zijn)
- Randfiguren
- Schuimers

Maar toen zag ik:

- Vrijbuiters

'2x ingestuurd' stond erachter. Als het in de buurt staat van woorden als 'traditie' en 'kungfu', geeft het een aardig beeld van wat er bedoeld wordt; het is niet specifiek westers; Nederlandse lezers snappen het... Ja, totdat iedereen weet wat 'broeders van het groene woud' zijn, moet dit hem maar worden.

We deden of dat het zeldzame handboek was van een langverloren kungfu-traditie. Deze keer waren we twee rondreizende vrijbuiters die verdwaald waren in een geheimzinnige tunnel, waar we de tekst ontdekten op een mensenhuid.

Boekvertalers

Over het vak, de vertaler, de wereld en het boek

<http://www.boekvertalers.nl>

